

a překážkou při organizování reforem. Společný stát podle ní nakonec v českých zemích hájily jen síly, které byly v rámci antikomunistického diskursu označeny jako protireformní, a na Slovensku zase síly, které byly v rámci slovenského nacionálního diskursu chápány jako protislovenské.¹ V odpovědi na tento článek komentátor *Sme* Peter Morvay došel k zásadně odlišnému závěru, který osobně pokládám za mnohem bližší pravdě. Především korigoval tvrzení o tom, že ODS a HZDS neměly v programu rozdělení státu. „Plán rozdelenia ODS ani HZDS naozaj v programe otvorene nepriznali, svojim „kádrovým“ programom ho však vyjadrili úplne jasne. [...] Aj v roku 1992 vedel každý, kto to chcel vedieť a išiel k urnám, čo volí, ak volí Klauza či Mečiar. Sťažovať sa na to, že sme boli podvedení, je politický mýtus zbavujúci nás zodpovednosti. Pravda je taká, že pre väčšinu českých ani slovenských voličov spoločný štát veľa neznamenal. Väčšinou síce neboli proti nemu, pre českých však bolo dôležité pokračovanie reforiem, pre slovenských skôr naopak. Zotrvanie či koniec federácie bol len vedľajším produktom tejto voľby.“²

Pro napsání této knihy byly všechny výše uvedené práce použity jen v omezené míře, neboť jejich využitelnost s ohledem na zaměření této knihy není velká. S ohledem na neexistenci záznamů o česko-slovenských jednáních se proto práce opírá především o výpovědi pamětníků a jejich soukromé poznámky, dále o stenografické záznamy z jednání Federálního shromáždění a obou národních rad a o dobový tisk. Velkým nedostatkem je nepřístupnost protokolů z jednání federální vlády i obou národních vlád, které by jistě mohly osvětlit některé doposud nejasné body celého procesu jednání v letech 1990–1992 a procesu dělení na podzim 1992. Některé dílčí závěry proto bude možná třeba v budoucnosti korigovat.

¹ Šabatová, A.: *Rozchod pre reformy. 20 rokov od rozpadu Česko-Slovenska. Sme*, 26. 5. 2012, s. 13.

² Morvay, P.: *Čas rozpadu – čas mýtov. Sme*, 4. 6. 2012, s. 13.

KAPITOLA PRVNÍ

Češi a Slováci v normalizační federaci

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA NORMALIZAČNÍHO REŽIMU

Sovětská okupace z 21. srpna 1968, nástup Gustáva Husáka do čela KSČ 17. dubna 1969, krvavé nepokoje při příležitosti prvního výročí okupace v srpnu 1969 a následná masová čistka v roce 1970 měly za následek velké otřesy v české i slovenské společnosti. Především se zcela vytratilo tradiční české a slovenské rusofilství a zpochybněna byla i samotná myšlenka uskutečnitelnosti komunismu jako technologicky vyspělé společnosti lidí nejen právně ale i sociálně rovných. Zatímco v šedesátých letech režim Antonína Novotného podle vzoru sovětského vůdce Nikity Sergejeviče Chruščova sliboval, že základy komunismu byly již vybudovány a že realizace tohoto ráje na zemi je na dosah, Brežněvovo vedení KSSS začalo naopak tvrdit, že uskutečnění komunismu bude teprve záležitostí vzdálené budoucnosti počítající se na mnoho generací. Tento postoj samozřejmě přijala i Husákova garnitura ve vedení KSČ. Takto časově vzdálený cíl ovšem těžko mohl někoho motivovat k jakýmkoliv obětím ve jménu zítřka. Husákovo stranické vedení, které se dostalo k moci s podporou Moskvy, proto nemohlo obyvatelstvu v ideové rovině nabídnout žádný přitažlivý program. Muselo se spokojit s propagováním „reálného socialismu“, přičemž tato propagace se omezovala na zdůrazňování sociální dimenze socialistického zřízení. Propaganda přesvědčovala občany, že i když v mnoha ohledech životní úroveň v Československu ještě nedosahuje parametrů rozvinutých kapitalistických států, československý občan na tom koneckonců není nijak zle a pokud jde o sociální jistoty, je na tom dokonce lépe. V tomto ohledu režim především zdůrazňoval právo na práci a plnou zaměstnanost.

Vztah obyvatelstva k systému tzv. reálného socialismu byl dost komplikovaný. Na jedné straně události let 1968–1969 v Československu stávající socialistický systém nepochybně zdiskreditovaly. Naprosto zpochybněna byla především myšlenka vedoucí úlohy KSČ, protože normalizační garnitura, teoreticky ještě stále odvozující svou legitimitu od „vítězného února“ roku 1948, se ve skutečnosti opírala jen o důsledky sovětské okupace, a byla tudíž v očích veřejnosti nelegitimní. V tomto směru byla většina společnosti příznivě nakloněna myšlence politických změn směrem k politickému pluralismu. Současně ale naprostá většina obyvatelstva i v tomto období chápala základní změny, ke kterým došlo v sociálně-ekonomické sféře v Československu po roce 1948, jako trvalé. Téměř nikdo například vážně nezpochyboval státní plánované hospodářství či znárodnění výrobních prostředků a neuvažoval o jejich privatizaci. Ani myšlenka soukromého podnikání a vzniku rozsáhlejšího soukromého sektoru neměla podporu širších vrstev obyvatelstva a pozornost jí nevěnoval ani disent. Dalo by se